

Peter Duetoft i Kommentatorserien:

Dansk udenrigspolitik ligner sig selv – desværre

1. Prisen for indenrigspolitisk fred
2. Læren fra Kosovo
3. Svaret på 11. september: Mere bistand – ikke mindre
4. At slukke brandene på forhånd

Af Peter Duetoft

1. Prisen for indenrigspolitisk fred

”En udenrigspolitik, vi aldrig har set før!” Således karakteriserer Venstres udenrigsordfører, Jens Hald Madsen, i Ræson VK-regeringens udenrigspolitiske linie. Regeringen har de sidste to år haft travlt med at fortælle, at dens politik på en lang række områder er helt ny. Indenrigspolitisk er der ingen tvivl om, at den har ret. Men er der også udenrigspolitisk sket en omlægning - eller optræder ministre og folketingsmedlemmer fra regeringspartierne som Kejseren i ”Kejserens nye klæder” – der ”jo ikke har noget på!”?

Går vi ind på enkeltområder, kan der findes argumenter for både det ene og det andet. Den største udenrigspolitiske ændring er sket på u-landsområdet, hvor besparelser har ført til mindre dansk indsats. Om klogskaben i denne politik, skal jeg vende tilbage senere.

Generelt må man imidlertid konstatere, at der ikke er sket en overordnet ændring – desværre heller ikke i positiv retning. SR-regeringen fratrådte ganske kort efter terror-angrebet på USA 11. september. Den kunne således ikke nå at nyvurdere dansk udenrigspolitik. Og VK-regeringen har ikke valgt en nyorientering – snarere tvært imod. Danmark har derfor i dag en udenrigspolitik, der er i overensstemmelsen med den, man har lagt efter Murens fald – men uden svar på de nye udfordringer.

I EU-spørgsmålet er der stort set ingen ændring i forhold til de mål, som også SR-regeringen støttede med en enkelt undtagelse: Statsministerens forslag om et ”fleksibelt” retsforbehold. Det er klart indenrigspolitisk begrundet. Han ved, at EU har en mere liberal flygtninge- og indvandringspolitik end Danmark. Og det vil selvfølgelig give ham et indenrigspolitisk problem at acceptere det. Derfor har han foreslået, at Danmark skulle kunne være med i retssamarbejdet, når det gælder bekæmpelse af organiseret kriminalitet osv. - men at Danmark skal kunne holde sig udenfor samarbejdet omkring indvandring og flygtninge.

Dette krav er på lang sigt ødelæggende for EU-samarbejdet og dansk deltagelse deri. Dels cementerer regeringen med sin fleksibilitet det danske forbehold. Dels åbner Danmark for et EU ”a la carte” – det vil sige et fællesskab, hvor medlemslandene kan vælge de dele, de kan lide – men fravælge andre. Dermed bryder man med det unikke i EU, nemlig at man har skabt et bindende fællesskab for landene. Det er en høj pris at betale for en indenrigspolitisk fred i Danmark.

2. Læren fra Kosovo

De to mest omtalte udenrigspolitiske områder det sidste år er Irak og den israelsk-palæstinensiske konflikt. I forbindelse med Irak ønsker regeringen at fremstå som ”handlekraftig” og dermed i modsætning til den tidligere regering: Nu står man ved sine værdier om demokrati, menneskerettigheder og markedsøkonomi og nøjes ikke med at holde fine taler. Omvendt fremstiller SR situationen som ødelæggende for en verdensomspændende retsorden. At en koalition ledet af USA vil gå udenom FN, mener de er en skræmmende nyskabelse.

Begge argumenters holdbarhed bliver sat på en hård prøve, når man nævner navnet: Kosovo. Danske militære styrker deltog i Kosovo-krigen. Formålet var at stoppe en borgerkrig, der havde ført til store flytningestrømme og etnisk udrensning. Men angrebet skete indenfor et suverænt lands grænser. Og det skete uden en FN-beslutning. Man må sige at SR-regeringens aktivitet på det tidspunkt viste udenrigspolitisk handlekraft. Så den nuværende regerings påstand om at have startet en ”aktiv udenrigs og sikkerhedspolitik” er noget tyndbenet. Omvendt er SR-partiernes påstand om, at støtten til Irak krigen skulle være noget nyt og ødelæggende for FN, ren sniksnak. Den socialdemokratiske forsvarsordfører, Ingrid Rasmussen, havde allerede under Kosovo-debatten i Folketinget i 1998, store problemer med at forklare, hvordan man i den sag kunne gå udenom FN. Til sidst indrømmede hun, at det gjorde man, men at Kosovo-sagen var så slem, at det i det tilfælde var OK. Princippet, nemlig at gribe ind uden en FN resolution, var altså knæsat allerede under den gamle regering.

Det andet fokus-område har været den israelsk-palæstinensiske konflikt. Også her er det vanskeligt at se en egentlig nyorientering i den udenrigspolitiske linie efter regeringsskiftet. Begge regeringer har satset på en 2-stats løsning, har krævet fjernelse af en række israelske bosættelser og står fast på Israels ret til at eksistere. Der har nok været en ændret tone i forholdet. Mogens Lykketoft lagde sig som udenrigsminister voldsomt ud med den israelske regering - det har den nuværende regering undgået. Men indholdsmæssigt er der ikke den store forskel.

3. Svaret på 11. september: Mere bistand – ikke mindre

Jeg har altså vanskeligt ved at se det ”store brud” og den ”nyskabelse”, man så gerne vil fremstille fra både oppositionens og regeringens side i udenrigspolitikken. Det hænger naturligvis sammen med, at der har været tradition for konsensus i dansk udenrigspolitik. Noget også Jens Hald Madsen gør sig til talsmand for, i interviewet i Ræson. Både omverdenen og de mennesker, vi sender ud, skal vide, at linien holder efter et valg. Det er der megen fornuft i.

Til gengæld er der ikke megen fornuft i, at man stort set ikke har taget konsekvensen af 11. september i dansk udenrigspolitik. Angrebet på USA var ikke noget specielt i sig selv. Der havde været terror i en lang række lande før – også i USA. Men det var nyt, at ingen er usårlige – og det afslørede, hvor velorganiserede terroristen er. Fra at der havde været enkelte nationale terroristorganisationer, fik man nu bekræftelsen på, at der var tale om et ganske stærkt verdensomspændende netværk. Når man så World Trade Center bryde sammen for øjnene af én, fik man også et billede af den kynisme og totale mangel på respekt for menneskeliv, der ligger bag terroren.

I USA har man i årevis diskuteret, hvordan man bedst kunne bekæmpe terrorisme. Nogle har været tilhængere af præventiv krig. Tanken var, at ingen terroristorganisation kan fungere uden en eller anden relation til en stat. Man kunne derfor, ved at angribe staten, svække og måske eliminere terrorismen. Angrebene på Afghanistan og Irak kan ses som resultat af denne holdning. Den anden holdning var, at man ikke kan fjerne en international organiseret fjende, ved at angribe en nationalstat. I stedet måtte man fjerne den grobund, der kan være, for at opbygge og udnytte en terroristorganisation.

Dansk udenrigspolitik har siden 11. september entydigt fulgt den første teori. Ja, faktisk har man truffet beslutninger, der har cementeret de forhold i verden, der er med til at fremme terroren, samtidig med, at man har deltaget både i Irak og Afghanistan.

Generelt kan terrororganisationer rekruttere kandidater i områder, hvor fattigdom og håbløshed er dagligdag. Fanatisk religiøse holdninger er ofte svaret på et liv uden fremtid. Og had trives også bedst under de konditioner. Et af svarene på terrorisme må derfor logisk være at forbedre menneskers levevilkår – at skabe lidt mere lighed i Verden. Hvordan dette så hænger sammen med en nedskæring af u-landsbistanden er mig en gåde. Svaret på 11. september er mere udviklingslandsbistand – ikke mindre. Måske skal den målrettes mere til områder, hvor der er risiko for terrororganisationer – måske skal man for en del af bistanden se bort fra de almindelige kriterier – det er en diskussion værd. Men at nedskære størrelsen er i hvert fald den forkerte vej. Skattestoppet har åbenbart også følger for dansk udenrigspolitik.

4. At slukke brandene på forhånd

Tyrkiet er det muslimske land, der er tættest på Europa, både holdningsmæssigt og geografisk. Det er altafgørende at det fastholdes som et moderat land. Et medlemskab af EU er derfor nødvendigt. Alligevel gør man alt for at holde landet ude af det gode selskab. Regeringen – og en lang række andre europæiske regeringer – er mere bange for en intern debat om de ”mange muslimske tyrkere, der vil oversvømme Europa” end de er for de katastrofale udenrigs- og sikkerhedspolitiske konsekvenser, en mere radikal tyrkisk stat vil få. Igen prioriterer man indenrigspolitiske sejre højere end sikkerhed.

De gamle sovjetiske republikker i Centralasien (Kazakstan, Kirgisistan, Usbekistan osv.) er stort set ude af dansk udenrigspolitisk tænkning. Dette på trods af, vi kan se stigende problemer i landene. Demokratiseringen er stagnerende. Der er stigende polarisering. Talibanere fra Afghanistan og folk fra Iran forsøger at infiltrere: Målet er at omdanne landene til mere rabiate muslimske lande. På trods af dette, samarbejder vi kun i ringe grad med landene. Kendsgerningen er imidlertid, at Europa vil få ganske store sikkerhedspolitiske problemer, hvis stabiliteten og den moderate linie forsvinder fra denne region. USA har opdaget det, men Danmark har ikke.

Europa har som sin sydlige nabo flere hundrede millioner muslimer. Vi skal afklare vort naboforhold. Allerede den tidligere tyske kansler, Helmut Schmidt, advarede mod det fjendebillede og den mangel på forståelse, der er mellem Europa og den muslimske verden. Vi er nødt til at finde en fredelig sameksistens. Men det kræver, at en række af myterne og fordommene fjernes på begge sider. I den sammenhæng er det ikke hjælpsomt, når danske politikere – for at opnå en indenrigspolitisk gevinst – udmaler et billede af muslimer som mennesker, der kun ønsker at omstyrte det danske demokrati og vort samfund. Vi skal samtidig vise den muslimske verden, at det billede, der er skabt af os, er forkert. At vi faktisk tror på menneskerettigheder og kæmper for, at mennesker får et bedre liv. Her er det et problem, at Vesten – inklusiv Danmark – er så passive overfor det bestialske styre i Saudi Arabien. Saudiaraberne ville længe have været i toppen af enhver liste over menneskerettighedskrænkere, hvis ikke lige vi havde haft brug for deres baser. Danmark burde være mere aktiv i den sammenhæng. Vi er for lette at udstille som dobbeltmoraliske.

Listen kunne blive meget længere – men det er der ikke plads til her. Dansk udenrigspolitik ligner sig selv – desværre. Danmark kommer derfor til i en årrække at medvirke som brandslukkere – dygtige – men uden vision om, hvordan næste brand forhindres. Der ville måske være mere ide i at slå ned, når det er nødvendigt, men bruge lige så mange kræfter på at hindre, at noget overhovedet bryder ud.

Peter Duetoft (f.1950). Historiker. Medl. af Folketinget (CD) 1988-2001. Formand for Udenrigspolitisk Nævn 1993-94. Formand for Folketingets Finansudvalg 1994-2001. International Rådgiver ved demokratiprojekter i Kazakstan og Kirgisistan 2003-4. Tidl. medl af Natos parlamentariske forsamling og Europa-Parlamentet. Hertil bl.a. medstifter af Europæisk Samling 1976 og af Europahøjskolen, Møn, 1976. Medlem af Europa-bevægelsens hovedbestyrelse 1978-81. Medlem af Radiorådet 1982-87 og af Danmarks Radios bestyrelse 1987-88. Medlem af bestyrelsen for Værn om Danmark fra 1988. Medlem af Komiteen for en Europæisk Union 1983-85. Delegeret ved FN's generalforsamling 1984, 1989 og 1997. Medlem af Det Sikkerheds- og Nedrustningspolitiske Udvalg fra 1982. Samt landsformand for CD 1978-87; CD's politiske ordfører 1993-97 og formand for folketingsgruppen fra 1993. Har skrevet »Historie i Centrum«, 1978, og »Skal kirken være politisk kampplads?«, 1981. Medforfatter af »Boykot af Sydafrika?«, 1986, »Den Europæiske Union«, 1993, og »Europas Fremtid«, 1994.